

Újszülöttjeinkért,
koraszülöttjeinkért
Alapítvány

A játék és a mese szerepe a koraszülött
gyermekek fejlődéstámogatásában

„Tenyérnyi csoda”-
Tájékoztató füzetek 10.

Tartalom

BEVEZETÉS	2
Játék	3
Játék és játékoság	3
Fejlődő gyermekek, változó játékok	5
Ami probléma lehet, és ami nem	7
A játékfeltételek megteremtése	9
Együttjátás a gyermekünkkel	11
Harminchárom játéktipp	14
Mese	17
A mese szerepe és jelentősége	17
A mese, a meseigények életkori jellemzői	17
Mesetípusok	20
Amikor a mese segít	21
Felhasznált irodalom	23
TÁJÉKOZTATÓ A MENTORPROGRAMUNKRÓL	24

A játék és a mese szerepe a koraszülött gyermekek fejlődéstámogatásában

„Tenyérnyi csoda” - Tájékoztató füzetek 10.

A bevezetést írta: Miholecz Judit, Molnár Balázs

A szöveget gondozta: Vándor Ilka

Felelős kiadó: dr. Horváth Zsolt András

Tördelőszerkesztő: Gál Edina

Nyomdai kivitelezés: Kapitális Nyomda, Debrecen

A kiadvány változatlan formában és tartalommal szabadon terjeszthető, felhasználható, nyomtatható, sokszorosítható és korlátozás nélkül közzétehető.

Kiadja: Újszülöttjeinkért, koraszülöttjeinkért Alapítvány a Széchenyi 2020 Program keretében
<http://koraszulottekert.hu/> - Debrecen, 2019.

Bevezetés

A gyermekkorak két tündérvilága van: a cselekvés síkján a játék, szellemi síkon a mese.” – írta Hermann Alice (1895-1975), a magyar gyermekpszichológia egyik legkiemelkedőbb alakja. Hajlamosak vagyunk erre a két „tündérvilágra” (játék és mese), mint egyszerű gyermeki sajátosságra gondolni, valami olyasmire, amelyet egyszer majd „kinő” a gyermek.

A valóság azonban az, hogy a játék és a mese nemcsak egyszerűen két életkori sajátossága a gyermeki létnek, hanem alapvető, elemi gyermeki szükségletek is. Olyanok, mint az evés, az alvás vagy az, hogy ne fagyjon meg télen a gyermek – megfelelő mennyiségű és minőségű játék és mese nélkül a gyermek ugyanúgy elszorvad, mintha nem kapna enni, nem alhatná ki magát, vagy fűtetlen szobában kellene fagypontra aludni életben maradnia. Az a gyermek, akinek nem elégült ki a játékok és a történetek iránti igénye, rendkívül súlyos, egész életére kiható sérüléseket szenvedhet el, ugyanakkor az a gyermek, akinek sokat meséltek, életkorának, személyiségének, képességeinek megfelelően rengeteget játszhatott, akár komoly (pl. koraszülöttségből fakadó) lemaradásokat, sérüléseket is képes lesz legyőzni. A játékban és a mesében óriási fejlődéstámogató, lelki egészségvédő hatás rejlik.

A modern pszichológia és a gyógy-pedagógia is használja a meséket és játékokat arra, hogy felmérje a gyermekek képességeit, lelki jellemzőit, illetve célzottan javítsa és fejlessze azokat. A diagnosztikai és terápiás felhasználási módok sokévtől tanult, komoly szakmai felkészültséget és gyakorlást igényelnek. Néhány egyszerűbb szempont, módszer, „tipp” megismerése azonban sokat segíthet a szülőknek is abban, hogy tudatosabbá váljanak a játék feltételeinek kialakításában, az együttjátszás folyamatában, a mesék kiválasztásában vagy éppen a mesélés során.

Ez a kiadvány elsősorban szülőknek íródott. Nem célja, hogy a szülőkből fejlesztő vagy segítő szakembert „faragjon”, ahhoz azonban reményeink szerint hozzájárul, hogy a szülő szülőként tudjon hatékony szerepet vállalni a játék és a mese világában, hozzájárulva a gyermekek egészséges testi-lelki fejlődéséhez, önkibontakozásához.

Játék

„A játék jutalmát, örömét maga gerjeszti, nem kell hozzá 'eredmény', jutalom.”
(Vekerdy Tamás)

Játék és játékosság

A játékban mindig a gyermek az „úr”: ő dönti el, hogy mi játék és mi nem játék, mi játékeszköz és mi nem az, ki játékos és ki nem az, sőt még azt is, hogy meddig játék a játék. Mit is jelent ez a gyakorlatban?

A vidám kacagások közepette történő pocsolyába ugrálás a gyermek számára játék, az őt kísérő felnőtt számára azonban könnyen lehet, hogy nem az. Ennek ellenére a gyermek nézőpontja a mérvadó: ha ő játéknak érzi az adott tevékenységet, akkor az bizony játék (ez nem jelenti azt, hogy a szülő nem állíthatja le). Ha a szülő gyermek matematikai „játékokat” ajánl fel

a gyermekének, de a gyermek utálkozik rajtuk, tiltakozik ellenük, akkor ez számára nem játék, legfeljebb játékos feladat, amihez éppen nincs kedve. A játék tehát a gyermek által szabadon választott, kényszermentes tevékenység (történhet játék a gondolatokkal is, pl. ilyen az „ábrándozás”).

A játék szabadságához az is hozzátartozik, hogy a gyermek határozhasa meg, hogy kikkel játsszon együtt (egy „nem szeretem”-személy azonnal tönkreteszi a játékélményt), és hogy meddig tartson a játék. Ha elkezdi unni a játékot, vagy valamiért elege lesz belőle, és mégis muszáj „továbbjátszania”, akkor az megint csak feladat, izzadságos munka lesz számára, nem pedig valódi játék.

A játékban az eszközök is más tulajdonságokkal bírhatnak, mint a valóságban. Bármilyen tárgyból lehet játékeszköz (flakon, ág, WC-papír-guriga, fakanál stb.), és azok bármilyen funkciót betölthetnek a játék során. A szabad játék része, hogy a tárgyakat más eszközökké vagy élőlényekké változtathat a gyermeki képzelet. A műanyag kiskalapács egyik pillanatban még az építőmunkás eszköze, a következőben a doktor bácsi vizsgálja vele a (térd) reflexeket, pár perc múlva pedig pisztollyá alakul a rendőr bácsi kezében.

A játék tehát a szabadság világa a gyermek számára, amelyben sokkal kevesebb korláttal – inkább csak balesetvédelmi, kármegelőzési „rendszerbájjal” – találkozunk, mint az élet más területein. Szülőként törekedjünk arra, hogy a gyermekeink minél több valódi, szabad játékban vegyenek részt, ahol bátran szárnyalhat a képzeletük és kipróbálhatják ötleteiket, tapasztalatokat gyűjtve a világ működéséről.

A játék igen erőteljesen támogatja a gyermek képességeinek fejlődését. Minden játéktevékenység fejleszt valamit a gyermekben: a fogócska a nagymozgásokat, a gyorsaságot és a helyzetfelismerő képességet, a barokochba a gondolkodást és az anyanyelvi képességeket, az építőkocka a finommozgásokat, a kreativitást, és még hosszan lehetne sorolni a példákat. Ezeket a fejlesztő hatásokat a gyógy- és pedagógusok és a fejlesztő pedagógusok hatékonyan tudják rendszerbe szervezni, és szívesen adnak tippeket az otthoni játéktevékenységekhez is. Szülőként azonban arra is figyelniük kell, hogy a fejlesztő játékok ne váljanak túl dominánssá, és hagyjunk elég teret a szabad játéknak is. Ne essünk abba a hibába, hogy játékvásárláskor szinte csak arra kezdünk el figyelni, hogy mi mit fejleszt, és minek a dobozára van nagy betűkkel ráírva, hogy „fejlesztő játék”. Egyrészt minden játék fejleszt, másrészt pedig a gyermeknek

naponta több órányi, teljesítményelvárásoktól mentes, szabad játékra is szüksége van az egészséges fejlődéshez. Az ún. „fejlesztő játékok” könnyen játékos feladatokká válhatnak, amelyek nem elégitik ki a gyermekek játékgényét.

A játékoság mint alapelv, ugyanakkor számos területen jól érvényesíthető. Ha játékos elemeket csempészünk a különböző feladathelyzetekbe, munkatevékenységekbe (az öltözködéstől kezdve a házimunkába történő „besegítésen” át az iskolai tanulnivalóig), akkor azok sokkal vidámabb és kellemesebb élményekké válnak, ami nemcsak a gyermek munkakedvét, de a feladatvégzés hatékonyságát is alaposan megnövelheti. Mindössze azt ne felejtjük el, hogy a játékos feladatvégzés még nem egyenlő magával a játékkal, és a szabad játéknak is teret kell engednünk a napirendben.

Fejlődő gyermekek, változó játékok

Általában a kutatók egyetértenek abban, hogy az újszülött gyermek még nem játszik, egyszerűen azért, mert az „életben maradással” van elfoglalva: eszik, alszik és próbál megmaradni az új, merőben szokatlan, anyaméhen kívüli világban.

Tipikus fejlődés esetében másfél-két hónapos korában kezd rácsodálkozni a világra és válik a felfedezés az első játékává. Mi ez? – fejeznénk

ki felnőttként azt az erőt, ami elkezd mozgatni a gyermeket, és már vizsgálja is a környezetét, megnézeget dolgokat, szájába veszi azokat, próbálja kitapasztalni az őt körülvevő világot. A felfedezés hamar beletorkollik abba a felismerésbe, hogy „képes vagyok hatni” a külvilágra, és megjelenik az ún. gyakorló játék. Gyakorló játék során a hangsúly az ismétlésen van: nyit és zár a gyermek, szívesen dobál el dolgokat (és anya visszahozza), hangokat próbálgat vagy éppen rakogat valamit. A kezdetben céltalan rakogatásban egyre jobban felfedezhetővé válik valamilyen rendszer, törekvés, és már meg is jelenik az építő-konstruáló játéktevékenység a kisgyermek életében (tipikus fejlődési ív esetében másfél-kétéves kortól). A gyermek eleinte kerítést épít, tornyot rak, majd egyre összetettebb építményeket hoz létre kockákból, Lego elemekből vagy bármilyen tárgyból, amelyet képes rövidebb-hosszabb ideig egy nagyobb építmény alkotórészeként kezelni.

Két éves kor környékétől kezdve egyre gyakrabban figyelhetjük meg azt is, hogy a gyermek szerepet játszik, mássá akar válni, mint ami valójában. Eleinte csak utánoz (pl. „kiskutya vagyok”), később egyre bonyolultabb, több szereplős szituációkat jelenít meg, és naphosszat boltosost, orvosost, papás-mamást játszik. Ezek a játékok egyrészt vágyteljesítő funkciót töltenek be („nem lehetek tűzoltó, hát

eljátszom, hogy az vagyok...”), másrészt feszültségoldó hatásúak, például félelmeket, konfliktusokat „játszik ki” magából a gyermek. Pótolhatatlan szerepe van ezeknek a játékoknak abban is, hogy a gyerekek begyakorolják a társas élet készségeit, fejlődjenek a kommunikációs képességeik, megtanuljanak – életkoruknak megfelelően – konfliktusokat kezelni.

Általában óvodáskor végére, kisiskoláskor elejére lecseng ez a típusú játék, és átadja a helyét az ún. szabályjátékoknak. A szabályjátékok központi eleme valamilyen szabályrend-

szer betartása. Tipikusan ilyen játék a sakk, a dominó vagy a kártyajátékok, más szabályjátékokban a mozgásos elemek dominálnak, például a futballban, a körjátékokban vagy éppen a „kiütőben”. Kiváló terepei ezek a játékok a bonyolultabb, elvontabb gondolkodási műveleteknek is.

Elsőre talán úgy tűnik, hogy a felsorolt nagy játékfejlődési állomások egyre „értékesebb”, „magasabb rendű” játékokat jelentenek – ez azonban tévedés. Fontos tudnunk, hogy minden életkori és egyéni fejlődési szinten más a „csúcs”, más a „legértékesebb” játék. Egy tipikus fejlődési ütemű 2-7 éves gyermeknek a legfontosabb, hogy építő-konstruáló és szerepjátékokat játsszon, abban az életkori szakaszban ezek számára az elemi játékszükségletek – ne erőltessük tehát mesterségesen rá a mind több és bonyolultabb szabályjátékot úgy gondolva, hogy az az értékesebb.

A játék lehet egyéni, de társas tevékenység is. Ahogy a gyermek cseperedik, úgy figyelhetők meg változások ezen a területen is. Kezdetben a játék magányos tevékenység. Sőt, a társ még zavaró is lehet az apróság számára. Később megjelenik az ún. szemlélődő játék, amikor a gyermek nézi, megfigyeli más gyermek játékát, azonban aktívabb kapcsolatra még nem törekszik. A harmadik fázis, amikor már eljátszanak egymás mellett a gyermekek. Még nincs érdemi kapcsó-

lat közöttük, azonban a társ már nem zavaró tényező, inkább úgy élik meg, hogy „jó, hogy ott van” a kis cimbora. A következő társas szintet „kapcsolódó játéknak” is nevezik, mert elkezdene egymásra figyelni, egymáshoz igazodni a játékban: másolják egymás játék-tevékenységét, elkérnek eszközöket egymástól stb. Az együttműködő játék során pedig már ténylegesen is közösen zajlik a játék, megosztják a „feladatokat” és a szerepeket egymással.

Szülőként érdemes arra figyelniük, hogy lehetőséget teremtsünk a társas játék-tevékenységekre, de természetesen itt sem feladatunk „erőltetni” a közös játékot. Egyrészt valamennyi társas szint megmarad a későbbiekben is: egy egészségesen fejlődő gyermeknek a későbbiekben is szüksége van/ marad a magányos játéokra is csakúgy, mint időnként egyszerűen nézni, ahogy mások játszanak (gondoljunk pl. a focimeccset néző felnőttekre), másrészt nagyok lehetnek az egyéni eltérések. Ha egyéb gondja, tünete (pl. szorongás) nincs a gyermeknek, akkor önmagában nem jelent megoldandó problémát, hogy sokat szeret egyedül játszani, vagy éppen ellenkezőleg, azért „nyüsstöli” egyfolytában a környezetét, hogy játszanak vele.

Ami probléma lehet, és ami nem

A játék érzékeny mérőeszköze lehet a gyermek fejlődésének, jelezheti, ha valamiben elmaradása vagy egyéb

problémája van, de a figyelmes szemek előtt azt is feltárhatja, hogy mi- ben tehetséges.

Természetesen a diagnózis felállítása mindig szakember dolga, de szülőként is felfigyelhetünk olyan jegyekre, amelyeket – főleg, ha erőteljesnek és tartósnak tűnnek – jelezhetünk orvos, védőnő, gyógypedagógus vagy egyéb fejlesztő, támogató specialista felé. A teljesség igénye nélkül néhány ilyen jellemző:

- a gyermek rendszeresen nem érti vagy félreérti a szituációt, a többiek kéréseit, szándékait, hogy mit is „kellene” csinálnia;
- a játéka „letapadt”, ugyanazt és ugyanúgy játszik heteken, hónapokon keresztül (nem keverendő azzal, ha a gyermek a kedvenc játékát játssza újra, miközben más játékokat is ismer, játszik, vagy a kedvencét is tovább fejleszti új elemekkel);
- a játéka életkorához képest túl csapongó: belekap ebbe is, abba is, de sehol sem tud huzamosabb ideig megmaradni (az azonban természetes, hogy a kisebb gyermekek rövidebb ideig tudnak egy tevékenységre koncentrálni);
- a játék-tevékenysége rendszeresen mutat agresszív jegyeket:

bánt másokat vagy saját magát, esetleg a tárgyi környezetét, játéktémái is feltűnően gyakran agresszívak (némi agresszió természetes, de erről még lesz szó a következő bekezdésekben);

- szorongó, visszahúzódó, nem mer kezdeményezni (ne keverjük ezt a magányos játékkal, amelyről az előző fejezetben volt szó).

A játékban ugyanakkor megmutatkozhatnak olyan sajátosságok is, amik először talán megijesztenek bennünket, azonban – valószínűleg – semmilyen komoly problémát nem jeleznek. Ezekből is megnézzünk most néhány gyakrabban előforduló jelenséget.

1. A gyermek lövöldözőset, harcosat szeret játszani. Főleg kisfiúkra jellemző ez a játék, a gyökerei teljesen természetszerűek: évszázadezreken keresztül vadásztak az őseink, alkalmasint meg kellett védeni a hordát is (és ez elsősorban a férfiak feladata volt). Amennyiben nem uralja el teljesen ez a téma a gyermek játékát, vagy nem válik túl durvává, akkor nem kell különösebben aggodnunk. Egy tapadós pisztoly vagy egy műanyag kard messze nem oka vagy megalapozója a későbbi agresszióknak.

2. A kisfiú babakonyhában játszik, a kislány egyfolytában autót szerel (a kisfiú „lányos” játékokat szeret játszani, a kislány „fiúsat”). Ez egyáltalán nem előjele semmilyen „nemi identitászavarnak”! Egyrészt kifejezetten hasznos, ha egy gyermek megismeri a másik nem szerepkészletét, mert ez elősegíti a másik nem megértését, a későbbi hatékony kommunikációt, de a kreativitást is előmozdítja a gazdagabb, sokrétűbb tapasztalatok révén. Másrészt a nemi sztereotípiák sokszor csak félreértéseken alapulnak: gondoljunk bele, hány kiváló mesterszakács férfi, a férfi óvodapedagógusok is remek szakemberek tudnak lenni – a hivatásukhoz tartozik az is, hogy „babázzanak” a kislányokkal –, vagy éppen a nők is nagyszerűen megállják a helyüket „férfias” területeken, nem lepődünk meg a női katonákon, úrhajósokon, de kamionsofőrökön sem. Nem kell tehát a gyermekeinket eltiltani a másik nem kedvelt játéktémáitól.
3. Ijesztő játéktémákat játszik a gyermek. Időnként ijesztő játéktémák jelenhetnek meg a gyermek játékában (pl. azt játssza, hogy felakasztja a

plüssmaciját). Ez szinte mindig azt jelzi, hogy valamilyen feszültséget, kellemetlen élményt játszik ki magából. Ha ilyesminek vagyunk tanúi, akkor kezdjük el figyelni a gyermekeket: ha csökken a témához kapcsolódó játék intenzitása, és néhány alkalom után el is tűnik az „ijesztő” elem a játékából, akkor nincs miért aggodnunk – valószínűleg „kijátszotta magából” az élményt (a plüssmacis példánál maradva, pl. véletlenül belenézett egy „nagytesó” által nézett filmbe, vagy az egyik ovis társa mesélt ilyen filmélményéről).

4. Ha túl intenzívnek tűnik ez a fajta játék, vagy többször visszatér a témára, akkor viszont próbáljunk nyugodt, barátságos, érdeklődő hangnemben rákérdezni, hogy mit is játszik pontosan, és honnan származik a játékötlete. Gondoljunk arra, hogy a gyermek aggasztó játéktémája mögött nem az áll, hogy ő „rossz”, hanem az, hogy szabadulni szeretne valamitől, ami őt nyomasztja, esetleg valakit utánozni próbál. Lehet, hogy könnyen segíteni tudunk a problémán (pl. ne nézze az adott rajzfilmsorozatot, helyette keressünk más, neki valót).

Amennyiben mégsem járunk sikerrel, ismét csak bátran kérhetünk segítséget szakembertől.

A játékfeltételek megteremtése

A játék körülményeinek és feltételeinek megteremtésében óriási szerepe van a szülőnek. Egy-egy bizonytalanabb elem tönkretelheti a gyermek játékélményét, és megakadályozhatja, hogy kiteljesedjen a játékban. Mire figyeljünk?

A játék fontos feltétele, hogy hol zajlik. Ha nem otthon történik a játék,

akkor gyakran meg kell békülnünk a helyszínnel (pl. orvosi rendelő, autóbusz), de otthon alakítsuk ki a gyermek saját kis játékkerét vagy játéktereit (pl. udvaron is), játéksarkait és meghitt kuckóit, amelyek kényelmesek, biztonságosak, ahol könnyen elérhetők a játékeszközök számára, és amelyeket nem kell kétóránként rendbe tennie, hanem akár másnap is folytathatja a hosszabbra nyúlt játéktevékenységét.

Ne feledkezzünk meg arról, hogy a kert, az udvar is kiváló játékkerület lehet a gyermek számára! Ha a gyermekek választhatnak, akkor a többség (főleg a kisebbek) gondolkodás nélkül kint, a szabadban szeret játszani. A homokozás, hintázás, csúszdázás, „kismotorozás”, trambulinozás vagy pusztán a szaladgálás a friss levegőn

nemcsak a mozgását fejleszti a gyermeknek, hanem stimulálja az érzelmi, értelmi jellemzők, képességek fejlődését is.

A másik fontos játékfeltétel az idő. Hagyjunk elegendő időt a gyermeknek a játékra: ne sietessük, legyen lehetősége elmélyülni a játékban vagy ismételnie a számára fontos játéktevékenységeket. Minél fiatalabb egy gyermek, annál több játékidőre van szüksége egy nap. A vendégek előtt jól viselkedni, iskolában lenni vagy fejlesztő foglalkozásokon részt venni nem játéktevékenység számára. Szükséges, hogy ezek után, és amennyiben lehetséges, ezek előtt és közben, elegendő játékidőhöz jusson a gyermek.

A szeretetteljes, nyugodt légkör is elengedhetetlen a pozitív játékel-

ményhez. Gondoskodjunk róla, hogy a gyermek játékát különböző zajok (pl. tévé, felnőttek beszélgetése, telefonálások) ne zavarják meg. Ne akadályozzuk a tevékenységét felesleges kérdeztetésekkel, megjegyzésekkel, ne akarjuk a gyereket játék közben direkt módon oktatni-nevelni, fogjuk vissza esetleges irányító hajlamunkat („Játsszuk inkább ezt!”, „Ezt így és így kell csinálni...” stb.). Legyünk inkább maximálisan nyitottak a gyermek ötleteire (természetesen észszerűségi határokon belül), lehessen „tévednie”, „hibáznia” is (ezek mind a spontán tanulási folyamatok részei). Mindez nem jelenti azt, hogy hagyjuk magára! Maradjunk elérhetőek számára (pl. ha úgy szereti, akkor hagyjuk nyitva a gyerek-szoba ajtaját), érezze, hogy biztonságban van, és a kérdéseivel, igényeivel bármikor el tud érné bennünket. Összességében tehát törekedjünk derűs, békés, elfogadó légkör kialakítására.

A legtöbb játékhoz eszközök is kellenek. Ezek az eszközök nem feltétlenül játékszerek (azaz olyan tárgyak, amelyek kifejezetten játék céljára készültek), hanem bármilyen természetes (pl. kavics) vagy ember által alakított, létrehozott dolgot (pl. cipősdoboz) felhasználhat a gyermek a játékában. Néha egy műanyagpohár vagy pár régi ruhadarab sokkal nagyobb játékélményt tud nyújtani, mint a sokezer forintos játékszerek. Ezen kívül játékot nem csak vásárolni

lehet. Játékot kölcsönözhetünk, készíthetünk (akár a szülő, akár a gyermek, akár közösen – ez utóbbi például remek közös program tud lenni), cserélhetünk, de kérhetünk és kaphatunk is olyan ismerősöktől, akiknél már nincs szükség arra az eszközre (pl. „kinőtték” a gyerekek). Ne feledkezzünk meg a „megunt” játékokról sem! Nem ritkán azokat is újra „üzembe lehet helyezni”, és a gyermekünk ismét elkezdhet velük játszani. Tehát amikor újabb feltételként a gyermek érdeklődésének, egyéni sajátosságainak megfelelő játékkészlet kialakítását is felvesszük a feltételek biztosítása közé, akkor nem kell legyintenünk, hogy „ez pénz kérdése” – sokkal inkább szándéké és némi fantáziáé.

A játékkészlet mellé élményanyagot is biztosítanunk kell. Boltosat akkor tud játszani a gyermek, ha ő is ott van velünk, amikor a sarki kisboltban vásárolunk. A műanyag állatokkal is akkor tud igazán jól játszani, ha előtte állatkertben jártunk, megeztünk a pipiket a nagymama baromfiudvarán, vagy legalább megnéztünk egy-két természetfilmet. A játék élményanyaga bármi lehet, azonban legjobban akkor jár a gyermek, ha a családi, közös programokból tud kiindulni. Törekedjünk tehát minél több közös élmény begyűjtésére: nem csak a szülő-gyermek viszony erősödhet, javulhat ezáltal, de a gyermek játéka is összetettebbé és sokszínűbbé válhat.

Együttjátás a gyermekünkkel

A gyermekünk otthon legtöbbször egyedül, a testvéreivel vagy a szüleivel játszik. Ezeket a lehetőségeket időnként más gyermekek (pl. barátok, rokon gyerekek), a családdal együtt élő személyek (pl. nagyszülők) vagy más felnőtt látogatók színezik. Amikor a szüleivel játszik a gyermek, alapvetően három kiindulási helyzettel számolhatunk:

- a gyermek hívja a szülőt játszani,
- a szülő hívja a gyermeket játszani,
- a szülő bekapcsolódik a gyermek már folyó játékába.

Első esetben (a gyermekünk hív bennünket játszani) viszonylag egyszerű a „képlet”: a gyermek szeretné, hogy vele játszunk, gyakran ötlete is van arra, hogy milyen szerepet töltsünk be a játékában.

A másik két esetben azonban nekünk kell ügyesen kezdeményeznünk. Van, amikor természetesen az egyszerű „hívás”, pl.: „Van kedved dominózni?” vagy „engedélykérés” is elég, pl. „Építhetek én is ide egy tornyot?”. Máskor azonban kipróbálhatunk játékosabb formulákat is. Például elkezdünk eszközöket előkészíteni, mire a gyermek érdeklődve megkérdezheti, hogy „Anyá, mit csinálsz?”, és a válasz már több mint csábító lesz szá-

mára: „Berendezem a fodrászüzletet. Mindjárt nyit.” Jó lehetőség a kezdeményezésre, ha magunktól kezdünk el játszani, amibe a gyermek be tud kapcsolódni, például, ha apa elkezdi legózni, jó eséllyel megjelennek mellette a gyerekek is, akik szintén elkezdnek valamit építeni.

Csatlakozhatunk már folyamatban lévő játéktevékenységbe is. Ilyenkor érdemes valamilyen, a gyermek(ek) számára rögtön nyilvánvaló pluszt vinnünk a játékba. Ez lehet egy újabb szerep vagy szereplő (pl. megjelenik még egy beteg az orvosi rendelőben, vagy a plüss nyuszi is elmegy vásárolni a boltba), tárgy (pl. megérkezik az áruszállítók a friss gyümölcsökkel), ötlet („Ide lehetne építeni egy helikop-

ter leszállópályát. Mit gondolsz erről? Elkezdhetem?”).

Akár mi kezdeményezünk, akár a gyermek hívott a játékba, figyeljünk a következőkre:

- ne erőltessünk semmit sem, hagyjuk, hogy a gyermek ötletei domináljanak;
- tükröződjön öröm a kommunikációnkban, lássa a gyermek, hogy szeretünk vele együttjátszani;
- próbáljunk mi is önfeledtek lenni (ez lehet, hogy eleinte nehezen megy, de minél többet játszunk együtt a gyermekkel, annál inkább „ráérezzük az ízére”);
- a gyermekre partnerként tekintünk, kerüljük az alá/fölérendelt viszonyokat;
- ne akarjunk direkt módon nevelni, oktatni a játékban, mert az könnyen tönkretelheti a játékélményt (természetesen mintaadással, időnként elejtett megjegyzésekkel, pl. „hú, ez fájhatott a macinak”, „két kiló almát kérek, mert az nemcsak finom, de egészséges is”, közvetíthetünk előrevívó ismereteket vagy magatartásformákat);
- legyünk rugalmasak, reagáljunk a gyermek jelzéseire, pl. ha szükséges lépünk ki a játékból, alakítunk át a szerepünket, nyújtunk

segítséget az eszközök bevonásában stb.;

- ne felejtsünk el pozitív megerősítéseket (pl. „dicséretet”) adni a gyermeknek, pl. „nagyon szép tornyot építettél”, „milyen szép színeket használtál”, „teljesen meggyógyított, doktor úr” stb.;
- kedvesen, de határozottan előzőzük meg, tompítsuk vagy szüntessük meg a nem kívánatos (pl. veszélyes vagy érzelmileg sértő) játék helyzeteket, pl. ha magasra mászik a gyermek a mászókan, akkor álljunk oda, hogy szükség esetén elkaphassuk, vagy ha a kislapáttal elkezd a másik gyermek fejét verni (azonnali beavatkozást igényel a helyzet), akkor fogjuk meg a kezét, és határozottan jelentsük ki, hogy „ezt nem szabad”, „állj, ilyet nem teszünk”.

A játék a gyermek egyik legfontosabb és legszívesebben végzett tevékenysége, így kiváló beszédtemát is jelent számára. Ne felejtsünk el beszélgetni róla, mert az nemcsak az élmények feldolgozását segíti, de a gyermek fejlődését (pl. anyanyelvi képességek, figyelem, emlékezet, társas kapcsolatok) is támogatjuk ezáltal. A kisebbek szívesen hallgatják vissza, mintegy meseként, a napi játékélményeket („Volt ma Karcsi nálunk, emlékszel? Mekkora játszottatok! Versenyt motoroztatok a kertben, és csak úgy száguldott veletek

a motor, mint a felnőttekkel...”), a nagyobbakkal pedig már valódi párbeszédet folytathatunk. Sokkal könnyebben megnyílik a gyermek egy olyan kérdésre, ami a játékra vonatkozik („Játszottál ma Tomival az iskolában? ... És mit játszottatok?”), mint egy általános, intézményre vonatkozó kérdésre („Mi volt ma az iskolában?” „Semmi”).

A játékban és a játékhoz kapcsolódó tevékenységekben (beszélgetés, játékkészítés, stratégiák és tervek alkotása stb.) rendkívüli lehetőségek rejlenek ahhoz, hogy gyermekünk kibontakoztassa képességeit és személyiségét, testileg, érzelmileg és értelmileg is intenzíven, de mégis gyermekközpontú módon fejlődjön, teljesebben ki. Ehhez azonban szülőként is tudatosan kell viszonyulnunk a játékok szinte végtelen birodalmához.

Harminchárom játéktipp

Szülőként az is fontos feladatunk, hogy fejlesszük a játékrepertoárunkat, amellyel folyamatosan gazdagíthatjuk, bővíthetjük gyermekünk játéklehetőségeit. A játéktevékenységek száma szinte végtelen, és a közismert játékoknak is gyakran nagyon sok változata létezik. Ezek megismerésére kitűnő lehetőségeket nyújtanak a különböző internetes oldalak, szakkönyvek, folyóiratok, televíziós műsorok és videóanyagok, de sokat tanulhatunk a „szájhagyományból” is: a nagyszülők,

pedagógusok, ismerősök és barátok tippjeiből. Járjunk nyitott szemmel és füllel, hogy észrevegyük az újabb játékokat, amelyeket kipróbálhatunk a gyermekünkkel, időnként pedig tudatosan is keressünk ilyesmiket az általunk elérhető forrásokban.

A következőkben – ötletadóként – három kategóriában harminchárom játéktevékenységet sorolunk fel, ami-

ket különböző életkorú és fejlettségi szintű gyermekekkel játszhatunk. Valamennyi tevékenység olyan, amely nemcsak remek mókat ígér, de a gyermekek különböző képességterületeink fejlődését is előmozdítja. Bátran bővítsük tovább a listát százas vagy ezres nagyságrendűre, és ha tehetjük, osszuk meg másokkal is a kipróbált és bevált játékokat.

Építő-konstruáló, alkotó játékok

1. Készítsünk gesztenyefigurákat!
2. Építsünk bunkert!
3. Vegyük komolyan a homokvárakat és egyéb homoképítményeket (a homokkal és vízzel való játék kiválóan fejleszti a nagy- és finommozgásokat, stimulálja az idegrendszer fejlődését is)!
4. Télen a hóember (hónyúl, hókunyhó a kinti játékoknak stb.) építése is vidám és fejlesztő tevékenység.
5. Gyurmázás, akár saját készítésű só-liszt gyurmával is (pl. az íráshoz szükséges mozgásos képességek fejlesztéséhez szakemberek is gyakran ajánlják).
6. Land art – természetben, az ott található tárgyak (pl. kavicsok, ágak) felhasználásával létrehozott építmények, alkotások.
7. A kártyákból épült várak nemcsak az égis nőhetnek, de megépíthetünk belőlük tornyos, falas, „igazi” várakat is, amelyet műanyag katonák védenek.
8. A nagyobbak már próbálkozhatnak a modellezéssel és makettépítéssel.
9. Sok gyereknek „bejön” az origami (papírhajtogatás művészete) is.
10. Fotózzunk tematikusan (pl. virágokat, rovarokat stb.), de a filterezés is kreatív játék!
11. Nézzünk utána, hogy aktuálisan milyen építő-konstruáló játékokat ajánlanak a szakemberek és mi rendelhető a webshopokban (pl. Lego és LegoDuplo, Logi-Vár, Montessori torony, vagy a „jó öreg” építőkorongok)!
12. Szerep-, és drámajátékok

13. Játsszunk szülinapozást!
14. Játsszunk cirkuszt –lehet(ünk) a gyermek bohóc, bűvész, artista vagy oroszlánidomár!
15. Játsszunk utazást (pár párna és plüss, és máris indulhat a vonat nagymamához)!
16. Játsszuk el (ki!) a televíziós élményeket, legyünk rajzfilmhősök vagy élelőszereplős történetek hősei!
17. Bábozzunk plüssökkel!
18. Árnyjáték.
19. Már a kisebbek is élvezik a pantomimet.
20. Keressünk színjátszókört!
21. Hol keresnek gyerekstatisztákat? Jelentkezzünk!
22. Kipróbálhatjuk a cosplay (jelmezes találkozók) világát (a jelmezek általában saját készítésűek!).
23. Hagyományörzés (váljunk lovagokká, huszárokká, római légiósokká, középkori várúrnőkké stb.) – ez történhet otthon, de hagyományörző találkozón, szervezetekben is.

Szabályjátékok

1. Kugli (akár PET-palackok is lehetnek a bábuk)
2. Dominó
3. Malom
4. Tűz, víz, repülő...
5. Ugróiskola
6. Rejtvények, fejtörők (keresztrejtvény, szókereső, képrejtvény, sudoku stb.)
7. Fekete-fehér-igen-nem (és változatai)
8. Kártyajátékok (a Fekete Pétertől kezdve a magyar és francia kártyán át a Solo-ig vagy a bridzsig – egyaránt összehozza a családot is)
9. Kockapóker
10. Szólánc-játékok
11. Francia sakk (egy igen szórakoztató játékmenetű sakkváltozat)

Mese

„Nincs nagyszerűbb dolog annál, amikor a kisgyerek issza minden egyes szavát a mesélőnek, és képzelete elindul abba a csodás világba, amit együtt teremtett meg azzal, akinek a meséjét hallgatja.” (Lázár Ervin)

A mese szerepe és jelentősége

Az anya és gyermeke közötti kommunikáció már nagyon korán, a méhen belüli tartózkodás alatt elkezdődhet énekelgetés, mondókázás vagy akár mesélés formájában is. A mese csodálatos eszköz arra, hogy a szülő és a gyermek tartalmas, minőségi időt töltsenek együtt és folyamatosan kapcsolatban legyenek egymással.

A mesék mindig is az emberről, annak lehetőségeiről, tévedéseiről, döntéseiről, a tévedések korrekcióiról mondanak valami fontosat. Tehát a mesékben nem arról van szó, hogy minden rendben van, hanem arról, hogy minden rendbe hozható - fogalmazta meg Boldizsár Ildikó Mesepoétika című könyvében.

A mese egy olyan történet, amelyben mindenért meg kell dolgozni, semmi sem magától működik rendben. A mese képes összerendezni a káoszt és létrehozni egyfajta teljességet. Gyógyító erejének ez az egyik titka. Ugyanakkor, ha nem tekintjük gyógyító történetnek a mesét, akkor is megtagasztalhatjuk simogató, megnyugtató,

vigasztaló hatását. Képes olyan folyamatokat elindítani a lélekben, amit lélekfrissítésként is felfoghatunk.

A mese, a meseigények életkori jellemzői

A különböző korú gyerekeknek különböző tartamú meséket érdemes mesélni. Ha már magzati korban elkezdünk a leendő gyermekünkhöz beszélni, mesélni, énekelni, akkor ez egyrészt segíti a kötődés kialakulását az anya és a gyermeke között, másrészt a magzati korban hallottak, az anya hangja (ami minden baba számára egyedi) egyfajta biztonságot ad a gyermek számára.

Másfél és kétéves kor között az mesek a gyermek adott napjáról, a hétköznapiokról szóljanak, azok minden apró részletével együtt. Ebben az életkorban a gyerekek szívesen hallgatnak olyan történeteket, amelyek középpontjában ők maguk szerepelnek és saját életükkel kapcsolatosak. A napi eseményekre való visszaemlékezés

segíti a történesek rendszerezését, ami kiszámíthatóvá, biztonságossá teszi számukra a világot. Később már szerepelhetnek a mesében állatok, például cica mama és kiscicái, amely átvezeti a gyermekeket az állatmesék világába.

Az óvodás gyermek gondolkodását az érzései vezérik, még nem tud különbséget tenni a lehetséges és a lehetetlen között. Varázsos éveknek nevezik ezt a korszakot: a világ a gyermek számára varázslatok színtere, amelyet az ő vágyai, szándékai vezérelnek. Úgy hiszi, hogy csak gondolnia, vágyania kell valamire, és bármi megtörténhet. A mágikus gondolkodást az jellemzi, hogy a gyermek azt hiszi, a dolgok és a jelenségek között varázslatos, oksági viszony van, és ezek a kapcsolatok irányítani tudják a világot (például, ahogy Kádár Annamária Mesepszichológia című könyvében írja, ha párosával lép a járdaszegélyre, teljesül a kívánsága).

A gyermeki világképet a neves svájci gyermekpszichológus, Jean Piaget (1896-1980) is vizsgálta. Piaget megfigyelte, hogy a gyerekek elméleteket gyártanak olyan jelenségekről, amelyekről nincs tapasztalatuk és tudásuk. A gyermeki világkép különleges jellemzőit ultrajelenségeknek nevezte, melyekre alább néhány példát sorolunk fel:

- Animizmus: növényeknek, természeti jelenségeknek, élettelen

tárgyaknak szándékot, érzéseket tulajdonítanak. Pl.: elfáradt a Nap, ezért elmegy aludni.

- Artificializmus: a természeti jelenségeket, képződményeket emberi kéz által alkotottnak tekintik. Pl.: a szív-
víványt festékekkel festették az égre.

- Finalizmus: a folyamatok céljait oknak gondolják. Pl.: azért világít a Hold, hogy ne tévedjünk el a sötétben.

- Gyermeki realizmus: fizikai tulajdonságokkal ruházzák fel a mentális aktivitást, a látott és álmodott képek egybefolyanak. Pl.: anya belelát az álmomba.

A mesék képi világa és valóságábrázolása megfelel a gyermeki gondolkodásmódnak. A mese mindig azon a nyelven szólítja meg a gyermeket, amelyen maga is gondolkodik. A mese terápiás értéke abban rejlik, hogy minden történet az egyensúlyhoz, egészséghez vezető utat mutatja meg. A mesehős mintát adhat, hogyan lehet megoldani különböző problémákat és élethelyzeteket.

Ahogy a mesékben minden rendbe hozható, úgy a gyermeki hit is aszerint működik, hogyha a világban lévő egyensúly fel is borul, a béke, a harmónia képes helyreállni. A mesében minden lehetséges és minden rendben van, és a gyerekek is erre vágnak saját életükben – erről Kádár Annamária Mesepszichológia című könyvében is sokat olvashatunk.

Az első és második osztályosokkal általában olyan mesékről könnyű beszélgetni, amelyekben megjelenik a természetközeli létállapot: szél, víz, nap, évszakok, állatok, növények szerepelnek benne. Harmadik osztályban inkább a varázsmeséké a vezető szerep, a csodálatos lények, szörnyetegek, mágikus tárgyak, elvarázsolt lények, bűvös képességek világa ez. Negyedik osztályban a tréfás mesék, teremtéstörténetek és műmesék ideje is eljön.

Alsó tagozatban a gyerekek szívesen írnak meséket. A maguk által kitárgyalt történetben arról üzennek, hogyan érzik magukat a világban, milyen félelmekkel, feszültségekkel küzdenek, mi okoz nekik nehézséget az életben, és milyen jellemű szereplőben ismernek magukra. Ezek a saját történetek önerősítő, öngyógyító tudnak lenni.

Felső tagozatban a gyerekek túl „gyerekes” dolognak tartják a meséket. Kamaszkortól a mesék így hátterbe szorul(hat)nak, ám nem tűnnek el teljesen az életükből, amennyiben megtalálják a fejlődési szintjüknek és érdeklődésüknek megfelelőket. A „Mit meséljünk?” kérdéskörének ismerete mellett fontos azt is tudnunk, hogy ugyanazt a történetet, mesét más oldalról kell megközelíteni egy-alsó és felső tagozatos gyerek esetében. A 10-12 éveseknek azért is nehéz mesét mondani, mert már képesek a racionális és irracionális megkülönböztetésére, de még nem képesek az

irracionális mélyebb, metafizikai összefüggéseiben is megérteni. Számukra a legizgalmasabb kérdés, hogy igaz-e a mesék, illetve hogy mi igaz és mi nem egy mesében? Erre a kérdésre gyakran határozott válaszokat, véleményeket kaphatunk tőlük - mondja Boldizsár Ildikó (Meseterápia – Mesék a gyógyításban és a mindennapokban). A 10-14 éves gyerekek esetében a mesék segítenek az önismeretben, eligazodni a kamaszkor zűrzavaraiban, bemutatják azon modelleket, amelyek segítségével a nehézségek legyőzhetőek. Mesélőként vagy mesét ajánló felnőttként már ezt is figyelembe kell vennünk.

Mesetípusok

Napjaink mesepszichológiájában általában kilenc mesetípusot különböztetünk meg. Ezek a következők:

- Állatmesék: minden olyan mese, ahol az állatok emberek módjára gondolkodnak és cselekszenek.
- Varázsmesék, tündérmesék: klasszikus népmesék, melyek egy veszteséggel kezdődnek és arról szólnak, hogyan lehet az egyensúlyt újra megteremteni.
- Legendamesék: Krisztus és Szent Péter személyével kapcsolatos meséken keresztül az isteni igazságszolgáltatást hangsúlyozzák.
- Novellamesék: nem tartalmaznak mágikus elemeket, a főhősei

okos lányok és asszonyok, akik női bölcsességgel oldják meg a feladatokat.

- Ostoba szörnyemesék: központi motívuma a mitikus erővel rendelkező ördög, sárkány, vasfejú farkas stb. versenyre hívja az embert, az életére tör, a hős eladja a lelkét az ördögnek.
- Falucsúfoló mesék: megtanítható általuk a másság elfogadása és az, hogy a negatív véleményeket frappáns, intelligens módon is ki lehet fejteni.
- Tréfás mesék: buta emberekről, furcsa eseményekről szóló történetek, amelyeknek jellemző vonása a konfliktusokra adott komikus válasz mint megoldás.
- Hazugságmesék: a nagyot mondó mesék, amelyek arról szólnak, hogy ki tud nagyobbat mondani, hazudni. Félénk, szorongó gyerekek, felnőttek képzeletének felszabadításában sokat segíthetnek.
- Formulamesék: találhatunk közöttük csali, lánc, halmozó, nyelvtörő, halandzsameséket, állathangutánzó mondókákat. A gyerekek nagyon szeretik, a biztonságérzés megteremtésére alkalmasak.

Amikor a mese segít

Vannak mesetípusok, amelyek bizonyos élethelyzetekben hatékony segítséget tudnak nyújtani. Boldizsár Ildikó Hamupipőke Facebook-profilja című könyvében azt írja, hogy az állatmesék a szorongások oldásában, a bátorításban segíthetnek. A varázsmeséknek a tudattalan feltérképezésében, a rejtett erőforrások megtalálásában, a novellameséknek a tudatos viselkedés megerősítésében, az ördögmeséknek a függőségek csökkentésében, a tréfás- és hazugságmeséknek a rossz döntések felismerésében, a láncmeséknek a biztonság megteremtésében van szerepük.

A szülőkben gyakran felmerül a kérdés, hogy megbeszéljék-e a mesét a gyerekekkel. Boldizsár Ildikó szerint ez csak akkor javasolt, ha a gyerekek erre kifejezetten igénye van, mert olyan kérdések merülnek fel benne, amelyekre szeretne megnyugtató választ kapni.

Amennyiben a gyerek nyitott a rajzolásra, a festésre, azalkotásra, nyugodtan rajzolhat az elhangzott mesével kapcsolatban bármit: azt, ami vagy aki tetszett neki a mesében, vagy épp ellenkezőleg, esetleg félelmetes volt számára. Az alkotás által nyugodtan, bátran szabad utat adhat a mesével kapcsolatos érzéseinek, gondolatainak úgy, hogy azokat „kiteszi” egy lapra. A mesével kapcsolatban kérdezni is lehet a gyerektől. Ki lennél a mesében? Kivel tudsz azonosulni? Hol látod magad a mesében, melyik helyszínen? Ki nem lennél a mesében? Hol nem szeretnél lenni a mesében? A válaszok többnyire informatívak tudnak lenni, és szülőként is sok mindent megtudhatunk gyermekünk vágyairól, félelmeiről, esetleg felkavaró, feldolgozásra váró élményeiről és emlékeiről.

A szülők felnőttfejjel sokszor tartanak attól, hogy egyes mesék (például a Grimm-mesék) horrorisztikus elemei félelmetesek és károsak lehetnek a gyermek fejlődésére. A mesékben az a jó, hogy mindenki annyit ért meg be-

lőlük, amennyit a tudata megenged. Ezért nem kell félni az olvasott vagy szóban elmondott mesék motívumaitól. A gyerekek mindig annyit engednek magukba a mese jelentéséből, amennyit érzelmileg képesek elviselni. Arra azonban figyelniünk kell, hogy amennyiben a gyereket bevittük egy ijesztőbb történetbe, ki is kell onnan hozni őt, és annak nem az a módja, hogy fogjuk, és becsukjuk a könyvet. A mesék soha nem hagyják félelemben a hallgatóikat, mindig feloldják a borzalmakat, és kivezetnek a bajból.

Az esti lefekvés előtt legyünk óvatosak! Ha szeretnénk Grimm-mesét mesélni, érdemes előtte elolvasni a szöveget, hogy ne ültessük véletlenül érzelmi hullámvasútba a gyermeket. Például, ahogy fentebb szó volt róla, nem szabad elkövetni azt a hibát, hogy a mesét váratlanul félbehagyjuk, ha valamilyen szörnyűséggel találjuk magunkat szembe.

A mesék oldhatják a feszültséget azáltal, hogy érinthetik azokat a szorongásokat, félelmeket, amelyeket nem tudunk vagy nem merünk szavakba foglalni. Mindezek a negatív érzések a mesékben szimbolikus formában jelennek meg, a kapcsolódó meseszimbólumok jelentését a gyerekek mindenféle magyarázat nélkül is nagyon jól értik.

Ha a gyermek többször kéri ugyanazt a mesét, az jelentheti azt, hogy van egy olyan feldolgozatlan problémája, amihez a mesében, szimbolikus úton ugyan, de segítséget kap. Ilyenkor a gyermek a szorongásaival, félelmeivel dolgozhat, és minél többször hallja a kért történetet, annál biztosabban mozog az adott cselekményben, és egyre

jobban oldódnak a feszültségei. A gyerekek pontosan tudják, melyik mesére van szükségük az adott élethelyzetben, és hányszor szeretnék azt hallani. Tehát annyiszor meséljük el a gyermeknek az újra és újra kért mesét, ahányszor csak szeretné! Mindezzel fokozzuk a biztonságérzetét, és hozzásegítjük az élményei megfelelő feldolgozásához.

A magyar nyelven elérhető meseirodalom rendkívül gazdag. Ha segítségre van szükségünk az eligazodásban, akkor lapozzuk fel Kádár Annamária Mesepszichológia 2. Út-
ravaló kényes nevelési helyzetekhez című könyvét, amelyben témák és életkorok szerint ajánl mesekönyveket az olvasóknak a szerző.

Felhasznált irodalom

Boldizsár Ildikó: Hamupipőke Facebook-profilja. Jelenkor Kiadó, Budapest, 2018.

Boldizsár Ildikó: Mesepoétika. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2004.

Boldizsár Ildikó: Meseterápia – Mesék a gyógyításban és a mindennapokban. Magvető Kiadó, Budapest, 2013.

Kádár Annamária: Mesepszichológia – Az érzelmi intelligencia fejlesztése gyermekkorban. Kulcslyuk Kiadó, Budapest, 2013.

Korintus Mihályné – Nyitrai Ágnes – Rózsa Judit: Játék a bölcsődében. Módszertani levél. Nemzeti Család-és Szociálpolitikai Intézet, Budapest, 2003.

Kovács György – Bakosi Éva: Játékpedagógiai ismeretek. Szerzői Kiadás, Debrecen, 2007.

Millar, Susanna: Játékpszichológia. Maecenas Kiadó, Budapest, 1997.

Tunyogi Erzsébet: Gyógyító játék a családban. Tárogató Kiadó, Budapest, 1995.

TÁJÉKOZTATÓ A MENTORPROGRAMUNKRÓL

2017. szeptember 1-én kezdtük el a „Mentorprogram az Észak-alföldi régió koraszülöttjei részére” című projekt megvalósítását, amely keretében három megyére kiterjedő támogató hálózatot hoztunk létre koraszülötteket nevelő családok részére.

Mentorházaink elérhetőségei:

honlap: www.koraszulottekert.hu

facebook: www.facebook.com/koraszulottekert.hu

Kincses Sziget Mentorház Debrecen:
4025 Debrecen, Petőfi tér 9., I. emelet
Email: tenyernyicsoda@gmail.com
Tel: +36 70/779 3270

Kincses Sziget Mentorház Nyíregyháza:
4400 Nyíregyháza, Báthori u. 2.
Email: tenyernyicsoda@gmail.com
Tel.: +36 70/770 1256

Kincses Sziget Mentorház Szolnok:
5000 Szolnok, Konstantin út 28. 3 em. 2. szám
Email: tenyernyicsoda@gmail.com
Tel.: +36 70 779 3268

Amennyiben programunk felkeltette érdeklődését, kérjük, keresse bizalommal munkatársainkat a fent megadott elérhetőségeken.

Elérhetőségeink:
www.koraszulottekert.hu
E-mail: tenyernyicsoda@gmail.com
Tel.: +36 70 779 3270

A projekt a Széchenyi 2020 program keretében a Magyar Állam és az Európai Unió támogatásával valósul meg.

SZÉCHENYI

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE